

історико-краєзнавчої конференції 7-8 жовтня 2016 р. Вінниця: ФОР Корзун Д.Ю., 2016. С. 81-88.

22. Корінний В.І., Ленчук Д.М. Мінеральна сировина трипільських знярядь праці з поселення Східного Поділля етапу VI. *Актуальні питання географічних, біологічних і хімічних наук: основні наукові проблеми та перспективи дослідження.* Вінниця, 2018. Вип. 16 (21). С. 8-11.
23. Нечитайло П.О., Черновол Д.К., Старенький І.О., Болтанюк П.А. Археолого-архітектурні дослідження у Кам'янці-Подільському. *Археологічні дослідження в Україні 2016 р.* Київ: ІА НАН України, 2018. С. 276-280.
24. Радомський І.С. Крем'яна індустрія трипільського населення етапу VI Середнього Подністров'я (за матеріалами поселення Ожеве-Острів). *Автореф. дис. ... канд. іст. наук.* Київ, 2019. 16 с.

Данильчук Анна

АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ЧЕЧЕЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ

Дослідження археологічних пам'яток в наш час актуальне як ніколи. Територія Чечельниччини нажаль є однією з найменш досліджених частин Вінницької області, але попри це багата рідкісними знахідками, деякі з них не мають аналогів. Загалом на території району відомі археологічні пам'ятки починаючи від пізнього палеоліту і до періоду Київської Русі та пізнього середньовіччя.

Відкриття археологічних пам'яток району розпочалося ще наприкінці ХІХ ст. і триває до сьогоднішнього дня. У дослідженнях та вивченні Чечельниччини взяли участь багато осіб, якими створена багата джерельна база. Ці праці мають велику цінність, адже саме вони дають змогу вивчити напрацьоване та продовжити роботу у сфері археології.

У праці Ю. Сіцинського «Археологічна карта Подільської губернії» подаються короткі відомості про пам'ятки Чечельниччини. Автор розповідає про с. Луги, біля якого було виявлено три городища: Бардацьке, Селища та уроч.Паланка, на території с.Демівка знайдено 4 кургани, у с.Берізки Чечельницькі – 3 кургани тощо [1, с. 68-71].

У статті «Спостереження над даними дослідів трипільської культури 1909-1913 рр.» С. Гамченко описав власні археологічні розвідки на Поділлі під час яких відкрив поселення трипільської культури біля сіл – Білий Камінь, Рогузка та Стратіївка, що в подальшому дало змогу дослідити ці археологічні пам'ятки [2, с. 31].

Завдяки статті М. Макаревича «Археологічні досліді в с. Білий Камінь (Розкопки 1928 р.)» стає детально відомо про дослідження у 1928 р. трипільського поселення у с. Білий Камінь, яка була виявлена під час будівельних робіт. Розкопки проводилися на чолі з Гамченком С. У статті автор надає короткий звіт про дослідження. Спочатку було розкопано 3 окремих площадки в с. Білий Камінь на Ситничках, потім 3 площадки на полях с.Рогізки в урочищі Саверинівка. Тут же було розкопано 6 безкурганних поховань білогрудівської культури і розвідано 50 трипільських житлових площадок, зібрано кераміку різноманітної форми, зняряддя праці,

фрагменти антропоморфних та зооморфних статуєток, а у похованнях бронзові прикраси [3, с. 453-475].

У книзі «Римська монета на території України» М. Брайчевського є відомості про знахідку в Ольгопільському повіті скарбу, який складався з 1348 римських монет II ст. н. е [4, с. 244].

Книга «Предскифский период на Днепровском Правобережье» А. Тереножкіна містить інформацію про могильник біля с. Білий Камінь, який належав до білогородівської культури. Ця пам'ятка була досліджена С. Гамченком у 1928 р. [5, с. 42].

У статті Ванчугова В. та Кушніра В. «Новые памятники эпохи поздней бронзы и раннего железа в междуречье Южного Буга и Днестра» описується дослідження пам'ятки Червона Гребля. У 1975 р. авторами було закладено шурф 1,5х3 м. У процесі розкопок встановлено, що пам'ятка має 4 шари: пізньопалеолітиний, епохи пізньої бронзи (ймовірно, сабатинівської культури), шар чорноліської та черняхівської культур. Було зібрано багато фрагментів кераміки із різним орнаментом, виявлено глиняну модель човна-однодеревка, аналогів якому, серед пам'яток пізньої бронзи на Північному Причорномор'ї, до нашого часу виявлено не було [6, с. 119-127].

Смольянінова С. в своїй праці «Палеолит и мезолит степного Побужья» описує дві пізньопалеолітичні стоянки (місцезнаходження) біля с. Червона Гребля, які було відкрито у 1964 р. Красковським В. та досліджено нею у 1974 р. В результаті було зібрано: нуклеуси, відщепи, уламки, пластини, мікропластини, різці та вироби вторинної обробки [7, с. 52-55].

Косаківський В. у своїй статті «Дослідження житла на трипільському поселенні Чечельник», як уже говорить сама назва, провів дослідження на території Чечельника у 1990 р., та у ході розкопок однієї площадки, знайшов багато цікавих матеріалів часів трипільської культури [8, с. 48-49].

У праці «Пізньотрипільське поселення Чечельник на Побужжі» Косаківський В., писав про актуальність дослідження пам'яток, яка зростає в сучасному світі, через те, що багато археологічних пам'яток руйнується. У статті детально описуються розкопки здійснені в 1990 р. спільною експедицією Вінницького обласного краєзнавчого музею та Вінницького педінституту, в ході яких було досліджено залишки одного житла та виявлено багатий археологічний матеріал: столовий посуд з монохромним розписом, біконічні, широкогорлі та грушевидні посудини, також кубки, кратери, горшки, миски, культові вироби, зооморфні статуєтки. Наданий план поселення та малюнки завдяки яким можна ознайомитися з зовнішнім виглядом знахідок. Також розповідається про спільність рис матеріальної культури поселень Чечельник, Білий Камінь, урочище Вишенька, Кирилівка, Черкасів Сад II та об'єднання їх в локальну групу, названу Чечельницькою [9, с. 97-108].

Ще одним джерелом є стаття Косаківського В.А. «Зображення тварин на трипільському поселенні Чечельник». У ній розповідається про особливості зооморфних зображень на кераміці даного поселення. Наголошено, що зооморфні зображення на поселенні Чечельник зустрічаються лише на великих горщиках, для

збереження зернових. Здебільшого зображення присутні на великих вузькогорлих посудинах біконічної форми, виконані чорною або темно-коричневою та червоною фарбою [10, с. 148-149].

У науково-популярному виданні І. Барвінського «Історія Чельниччини з найдавніших часів до кінця ХХ ст.» вміщена коротка інформація про розкопки Трипілья С. Гамченком у Білому Каміні (1928 р.). В результаті досліджень було розкопано 6 площадок та 6 поховань. Було виявлено уламки кісток тварин, численну кераміку, фрагменти антропоморфних та зооморфних фігурок. Згадуються дослідження В.А. Косаківського, якому вдалося зібрати багато матеріалів про пам'ятки трипільської, черняхівської, чорноліської та сабатинівської культур, що виявлені на території району [11, с. 6-17].

Книга «Нариси з історії Чечельника» Вовка С., Косаківського В., Таранця С., розповідає про початок досліджень у 1977 році В. Косаківським пам'яток археології на території містечка. За цей час на території Чечельника ним було відкрито трипільське поселення (1977 р.) та двожарова пам'ятка в урочищі Вишенька (1977 р.). Пам'ятки трипільської культури відносяться до пізнього етапу та пам'ятки черняхівської культури відносяться до II-V ст. н. е. [12, с. 32-35].

У статті Косаківського В. «Археологічні пам'ятки Чечельницького району на Вінниччині: історія вивчення та дослідження» подано короткий опис історії дослідження пам'яток археології району. У 2000-2003 рр. автором проводилися археологічні розвідки та було виявлено значну кількість трипільських поселень: біля с. Луги, с. Жабокричка, с. Кривецьке, а також двожарова пам'ятка біля с. Каташин, курган біля с. Рогізка. Повторно обстежено поселення Білий Камінь та Стратіївка. Також стаття містить відомості про те, що вперше розкопки проводилися селянами у 1867 р. біля с. Демівка, в результаті пошуків скарбу, ними було розкопано курган [13, с. 97-99].

У праці Квітницького М. «Археологічні пам'ятки трипільської культури на території України» вказано зареєстровані пам'ятки трипільської культури на території Вінницької області, в тому числі і в смт. Чечельник, урочищі Вишенька, с. Білий Камінь, с. Жабокричка, с. Луги, с. Рогузка, с. Стратіївка та надано короткі відомості про вище згадані пам'ятки [14].

Праця «Соціальний устрій трипільських племен Поділля» Зайця І. розповідає про соціальний устрій трипільців на Поділлі. Відомості з поселення Чечельник дають інформацію про те, що на пізньому етапі трипільської культури, ремісництво вже могло існувати як самостійна галузь. Також інтенсивно розвивалося землеробство та скотарство, започатковано металообробне виробництво. В цей час вперше починає формуватися сім'я, плем'я та община [15, с. 95].

Косаківський В. у статті «Чечельницька група» описав особливу групу пам'яток Трипілья, названу Чечельницькою, яку у 1993 р. ним було виділено. Вона була обмежена басейнами річок Савранка і Кодима та межиріччям Південного Бугу та Дністра. До групи належали такі пам'ятки: Чечельник, Кривецьке, Луги, Вишенька, Черкасів Сад II [16, с. 608-609].

У статті Потупчик М. та Потупчик М. «Археологічні дослідження на Вінниччині 20-х першої половини 40-х років» розповідається про початок розкопок у с. Білий Камінь. В результаті у 1928 році С.С. Гамченком, М.Л. Макаревичем та І.Ч. Зборовським було досліджено 3 площадки на Ситничках та 3 площадки в урочищі Саверинівка, розкопано 6 безкурганних поховань білогрудівської культури і розвідано ще 50 житл.площадок. Також було зроблено спостереження щодо трипільського будівництва та виявлено використання дерев'яного каркасу для зведення стін та даху [17, с.55-56].

Ще одним джерелом, яке неможливо залишити без уваги це стаття: «До історії заселення басейну річки Савранка (з найдавніших часів до сьогодення)» Косаківського В. А. Автор пише про те що, басейн річки Савранки, почав заселятися ще у пізньому палеоліті, але найактивніше цей процес відбувався в енеоліті, коли відбувалося заселення племенами трипільської культури. Крім трипільської культури, яка має свою локальну групу, названу Чечельницькою, також описує білогрудівську, сабатинівську, чорноліську та черняхівську культури. У статті згадуються такі пам'ятки археології Чечельниччини: Червона Гребля, Червона Гребля 1, Білий Камінь, Чечельник, в урочищі Вишенька, біля сіл Тартак (Кривецьке) та Луги, Страївка, Рогузка, Ольгопіль, а також Бондурівське городище [18, с. 88-105].

У статті Косаківського В. «Рибальство та бджільництво – допоміжні види господарських занять українців південно-східного Поділля (на матеріалах містечка Чечельник» описуються досить важливі галузі господарської діяльності жителів містечка Чечельник у XIX – на початку XXI ст., та подана коротка інформація про пам'ятки археології, які мають відношення до історії цих видів діяльності. Підтвердженням рибальства є не лише знахідки кісток риб на трипільських поселеннях, а й знайдена біля С. Червона Гребля модель човна-однодеревки, створена представниками сабатинівської культури, аналогів якій не було знайдено по всьому Північному Причорномор'ї [19].

У статті «Тульчинський округовий краєзнавчий музей в контексті музейної археології Радянської України» Яненко А. С. також подає деякі відомості про трипільську культуру Чечельниччини [20].

Стаття Косаківського В. та Рудя В. «Хліборобство племен трипільської культури межиріччя середньої течії Південного Бугу та Дністра (етап С I)» розповідають про фізико-географічне районування та кліматичні умови, у яких знаходяться пам'ятки трипільської культури в середній течії Південного Бугу та Дністра, де і знаходиться Чечельниччина. Автори розповідають про те, що трипільці цього регіону, активно займалися хліборобством та наводять вагомі аргументи щодо цього. Свідченнями хліборобства є знахідки землеробських знарядь праці, кам'яні зернотерки та серпи, було виявлено домішки соломи та колосків у глині для будівництва. Також було знайдено миску-макітру у якій знаходилася суміш з аморфної чорної маси та обвугленого зерна: пшениці двозернянки,

пшениці однозернянки, пшениці м'якої, голозерного та плівчастого ячменю [21, с. 7-9].

У статті «Трипільські пам'ятки Правобережжя середньої течії Південного Бугу: історія досліджень» Рудя В. згадано дослідників, які проводили польові та аналітичні дослідження пам'яток етапу VII-CI кожен у свій час. В першому етапі досліджень, що датується 1909-1940 рр., активну участь брали Гамченко С. та Макаревич М. Другий етап розпочинається у 1970 р. і триває до сьогоднішнього дня. В другому етапі активно займаються дослідженням Косаківський В. та Рудь В., ними проведено багато археологічних робіт та зібрано цінний матеріал. Також розповідається про те, що на даний час на території Чечельниччини відомо сім поселень трипільської культури: Стратіївка, Білий Камінь, Жабокричка, Луги, Чечельник, Вишенька та Кривецьке [22, с. 109-112].

Ще одним джерелом з археології Чечельниччини є: «Розвідки у Південно-Східній частині Вінницької області» Рудя В., Косаківського В., Федорова С. В цій статті розповідається про археологічні розвідки у 2014 році під час яких було обстежено поселення Білий Камінь, Вишенька та Кривецьке [23, с. 19-20].

У статті «Картографування пам'яток трипільської культури регіону Південно-Східної Вінниччини» Рудя В. надано характеристику регіону, опис щільності розташування та розподілу пам'яток. Згадується с. Білий Камінь, с. Луги, смт. Чечельник, с. Стратіївка, с. Тартак, урочище Вишенька, які відносяться до середнього етапу трипільської культури CI [24, с. 134-139].

Рудь В. у статті «Чечельницькі імпорти та наслідування в Майданецькому: постановка проблеми» описує, що на етапі CI чечельницька група співіснувала з низкою інших груп трипільської культури. На північному сході розміщувалися канівська та томашівська групи, на заході та північному заході – населення петренської та шипинецької груп. С.М. Рижов відзначав, що населення томашівської групи найбільші зв'язки з чечельницьким. Особливо великою кількістю імпортів та наслідувань вирізняються поселення Тальне 2 та Майданецьке [25, с. 37-42].

Ще одним джерелом археології Чечельницького району є «Звіт про дослідження поселення Білий Камінь у 2018 році» під авторством Рудя В., Косаківського В., Хофмана Р., Мюллера Й., Зайцевої О. Ними було розкопано та досліджено будівлі 7-9 на вище згаданому поселенні [26, с. 2-5].

У авторефераті кандидатської дисертації «Трипільська культура Півдня лісостепової зони у межах річки Південного Бугу та Дністра (етапи VII-CI)» Рудь В. описує також і трипільські пам'ятки Чечельниччини, а також подає відомості про дослідників трипільської культури. Завдяки копійкій і багаторічній праці автору вдалося подати характеристику особливостей будівництва жител, детально розглянуто речові пам'ятки. Досліджено керамічні вироби, зокрема посуд та детально розглянуто морфологію і орнаментику глиняних виробів. Висвітлено особливості господарської діяльності трипільців. Встановлено ареал поширення та розроблено відносно та абсолютну періодизацію поселень етапів VII та CI [27, с. 2-13].

У статті «Трипільська культура Чечельницького мікрорегіону: історія дослідження» Рудь В. розповідає про те, що на території Чечельницького району відомо сім поселень трипільської культури: Стратіївка, Білий Камінь, Жабокричка, Луги, Чечельник, Вишенька, Кривецьке. Також в статті розповідається про дослідників трипільської культури Гамченка С., Зборовського І., Макаревича М., Лобая Б., Косаківського В., Зайця І., Черниш К. та Рудя В. [28].

У «Звіті про роботу Східно-подільської археологічної експедиції на території Вінницької області у 2014-2016 роках» під авторством В. Рудя, С. Федорова, О. Зайцевої, подано відомості про нові археологічні пам'ятки Чечельницького району, обстежені ними у червні 2014 р.: поселення Вишенька (відкрите та досліджене у 80-х р. XX ст. Косаківським В. А.), яке датується етапом СІ, у вересні 2015 р. – Новоукраїнка (знайдено окремі фрагменти обпаленої глини) – Трипільля етапу VII-СІ, поселення в Кривецькому (відкрито Косаківським В.) було досліджено у червні 2014 р. шляхом закладення шурфу, за участі Рудя В. та Федорова С. – датується Трипільям СІ, Ольгопіль відкрито у вересні 2015 р. етап СІ, проведено шурфування та збір підйомного матеріалу, Стратіївка (виявлене Гамченком С. в 1909-1913 рр., а у вересні 2015 р. відбувалися дослідження Рудем В.), поселення датується етапом СІ, Луги-Коліно – трипільське поселення етапу СІ (відкрите у 2000-2003 рр. Косаківським В.), яке у 2015 р. було обстежено Рудем В. та Федоровим С. [29, с. 6-9, 52-59].

У статті «Білий Камінь: планування найбільшого поселення трипільської культури межиріччя Південного Бугу та Дністра» Рудя В., Косаківського В., Хофмана Р., Мюллера Й., Зайцевої О. розглянуто планувальну структуру поселення Білий Камінь Чечельницької локальної групи етап СІ трипільської культури. Розповідається про геофізичну зйомку, під час якої було зафіксовано 800 аномалій, інтерпретовані як археологічні об'єкти. Також в статті присутній магнітний план поселення Білий Камінь на сателітному знімку Google [30, с. 362-370].

Отже, більше ніж як за століття на території Чечельницького району археологами було виявлено ряд різночасових археологічних пам'яток від пізнього палеоліту і до періоду Київської Русі. Серед них вагоме місце займають трипільські старожитності, пам'ятки яких активно досліджуються і нині Косаківським В.А та Рудем В.С. Пошуки археологів тривають.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Сіцінський Ю.Й. Археологічна карта Подільської губернії. Кам'янець Подільський, 2004. 136 с.
2. Гамченко С. Спостереження над даними дослідів трипільської культури 1909-1913 рр. //Трипільська культура на Україні. К., 1926. С.31-42.
3. Макаревич М.Л. Археологічні досліді в с. Білий Камінь (Розкопки 1928 р.// Трипільська культура. Київ, 1940. Т. 1. С. 453-475.
4. Брайчевський М. Римська монета на території України. К., 1959. С. 244.
5. Тереножкін А.І. Предскифский период на Днепровском Правобережье. Київ, 1961. С. 42.
6. Ванчугов В.П., Кушнір В.Г. Новые памятники эпохи поздней бронзы и раннего железа в междуречье Южного Буга и Днестра // Северо-

- Западное Причерноморье в эпоху первобытно-общинного строя. К., 1980. С. 119-127.
7. Смольянинова С.П. Палеолит и мезолит степного Побужья. К., 1990. 108 с.
  8. Косаківський В.А. Дослідження житла на трипільському поселенні Чечельник // Археологічні відкриття в Україні. Луцьк, 1991. С. 48-49.
  9. Косаківський В.А. Пізньотрипільське поселення Чечельник на Побужжі // Подільська старовина. Вінниця, 1993. С. 97-107.
  10. Косаківський В.А. Зображення тварин на кераміці з трипільського поселення Чечельник // Археологія, 1994. №1. С. 148-149.
  11. Барвінський І. Історія Чечельниччини з найдавніших часів до кінця ХХ ст. Одеса, 1998. 62 с.
  12. Вовк С.Т., Косаківський В.А., Таранець С.В. Нариси з історії Чечельника. Вінниця, 2000. 214 с.
  13. Косаківський В.А. Археологічні пам'ятки на території Чечельницького району на Вінниччині: історія виявлення та дослідження // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія / За заг. ред. проф. П.С. Григорчука. Вінниця, 2004. Вип. 7. С. 97-99.
  14. Квітницький М.В. Археологічні пам'ятки трипільської культури на території України // Енциклопедія трипільської цивілізації Київ, 2004. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://kosiv.info/index.php/library/encyclopedia-of-tripoli-civilization>. Дата доступу: 15.03.2020 18:06.
  15. Заець І.І. Соціальний устрій трипільських племен Поділля // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія / За заг. ред. проф. П.С. Григорчука. Вінниця, 2004. Вип. 7. С. 92-97.
  16. Косаківський В.А. Чечельницька група // Енциклопедія трипільської цивілізації. Київ, 2004. Т. 2. С. 608-609.
  17. Потупчик М.В., Потупчик М.Є. Археологічні дослідження на Вінниччині 20-х першої половини 40-х років // Подільська старовина. Вінниця, 2008. Вип. IV. С. 53-72.
  18. Косаківський В.А. До історії заселення басейну річки Савранка (з найдавніших часів до сьогодення) // Подільська старовина. Вінниця, 2008. Вип. IV. С. 88-108.
  19. Косаківський В.А. Рибальство та бджільництво – допоміжні види господарських занять українців Південно-Східного Поділля (на матеріалах містечка Чечельник) // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія / За заг. ред. проф. П.С. Григорчука. Вінниця, 2009. Вип. 15. С. 188-192. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2009_15. Дата доступу: 07.05.2019 19.56
  20. Яненко А.С. Тульчинський округовий краєзнавчий музей в контексті музейної археології Радянської України. (1920- ті рр.) // Археологія: Спадок віків: Матеріали Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. К. 2011. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.prostir.museum/ua/post/29205> Дата доступу: 15.03.2020 16:18
  21. Косаківський В.А. Рудь В.С. Хліборобство племен трипільської культури межиріччя середньої течії Південного Бугу та Дністра (етап СІ) // Вісник інституту історії, етнології і права. Вінниця, 2011. Вип. 9. С. 7-10.
  22. Рудь В.С. Трипільські пам'ятки Правобережжя середньої течії Південного Бугу: історія досліджень // Наук. зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія / За заг. ред. проф. О. А. Мельничука. Вінниця, 2014. Вип. 22. С. 109-113.
  23. Рудь В.С., Косківський В.А., Федоров С.С. Розвідки у Південно-Східній частині Вінницької області // Археологічні дослідження в Україні. Київ, 2015. С. 19-20.

24. Рудь В. С. Картографування пам'яток трипільської культури регіону Південно-Східної Вінниччини // Археологія і Давня історія України. Київ, 2015. Вип. 4 (17). С. 134-139.
25. Рудь В. С. Чечельницькі імпрорти в Майданецькому: постановка проблеми // Магістеріум. Археологічні студії. Київ, 2017. Вип. 67. С. 37-43.
26. Рудь В.С., Косаківський В. А., Хофман Р., Зайцева О.В., Мюллер Й.. Звіт про дослідження поселення Білий Камінь у 2018 році. Київ, 2018. С. 2-5.
27. Рудь В. Трипільська культура півдня лісостепової зони у межириччя Південного Бугу та Дністра (етапи В2-С1). Автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2018. С. 2-13.
28. Рудь В. С. Трипільська культура Чечельницького мікрорегіону: історія досліджень та джерела. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://trypillia.com/2012/62-2012-3-history-trypillia-culture-of-chechelnyk-microregion-history-of-investigations>. Дата доступу: 07.05.2019.
29. Рудь В., Федоров С., Зайцева О. Звіт про роботу Східноpodільської археологічної експедиції на території Вінницької області у 2014-2016 роках. Київ, 2019. С. 6-8, 12-14, 52-58.
30. Рудь В.С., Хофман Р., Косаківський В. А., Зайцева О.В., Мюллер Й. Білий Камінь: планування найбільшого поселення трипільської культури межириччя Південного Бугу та Дністра // Археологія і давня історія України. Вип. 4. Київ, 2019. С. 363-372.

Косаківський Віктор, Рудь Віталій

ПАМ'ЯТКИ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ЧЕЧЕЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ НА ВІННИЧИНІ (МАТЕРІАЛИ ДО ЗВОДУ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ: ВІННИЦЬКА ОБЛАСТЬ)

Вінниччина багата на пам'ятки історії та культури, особливо на пам'ятки археології. Вагоме місце серед них належить трипільській культурі. Її дослідженням на території краю археологи займаються вже більше 120-ти років. За цей час тут виявлено понад 400 трипільських поселень і їх список постійно поповнюється. З них 89 – припадає на південно-східні райони області [1, с. 135-136]. Останніми роками тут виявлено ряд нових пам'яток, що значно доповнюють історію населення початку пізнього етапу трипільської культури межириччя Південного Бугу та Дністра. Ця територія географічно є центром поширення культурного комплексу Кукутень-Трипілля. В кінці V – першій половині IV тис. до н.е. тут мешкало населення раковецької, петренської та чечельницької локально-хронологічних групою пам'яток трипільської культури етапів ВІІ-СІ. Найбільш чисельною була чечельницька група, населення якої відіграло важливу роль у поширенні культурних традицій, як в східному, так і в західному напрямках. Упродовж двох тисяч років Буго-Дністровське міжріччя було і транзитною, і контактною зоною для трипільського населення різних локально-хронологічних груп, і територією їх проживання [2, с. 1-2].

Відомі нам трипільські старожитності Чечельницького району відносяться до чечельницької групи. Пошук нових пам'яток триває. Саме тому виявлення нових пам'яток, їх облік та введення до наукового обігу є актуальним завданням сучасної археологічної науки. Нижче подаємо матеріали про трипільські поселення Чечельницького району підготовлені до «Зводу пам'яток історії та культури України: Вінницька область».